

Sukupuolen ilmaisu ja sukupuoli-identiteetti

Tapio Bergholm, erikoistutkija, SAK

SAK

STTK

AKAVA

Tasa-arvolain laajennus

HE 19/2014 sivu 1

...”Sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellot laajennettaisiin koskemaan myös sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää. Lakia täydennettäisiin velvoitteilla ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää.”

SAK

STTK

AKAVA

17.4.2015

2

Miksi tasa-arvolakiin (tasa-arvoL)?

- EU:n tuomioistuimen ratkaisu P vs. S ja Cornwall County (C-13/94)
- TyVM 2/2005 mietintö
- Direktiivi 2006/54/EY
- Tasa-arvovaltuutetun tulkinta, että tasa-arvolakia sovellettava laajasti sukupuolivähemmistöjen syrjinnän estämiseen.
- Oikeustapaus, jossa Finanssivalvonta tuomittiin syrjinnästä tasa-arvolain perusteella.
- Valmistelu tasa-arvolain puitteissa, vaikka ongelmana ”tuhat sukupuolta” sukupuoli-identiteeteissä ja kahden sukupuolen kaksinapaisuus työpaikkojen tasa-arvosuunnitelmassa ja palkkakartoituksessa.

SAK

STTK

AKAVA

17.4.2015

3

Lain tarkoitus (tasa-arvoL 1 §)

Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä.
Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

SAK

STTK

AKAVA

17.4.2015

4

Sukupuolivähemmistö

HE 19/2014, sivu 11

...

”Sukupuolivähemmistöön kuuluvina pidetään yleensä transsukupuolisia henkilöitä, transgendereitä ja transvestiittejä eli henkilöitä, joiden kokemus omasta sukupuolestaan tai sukupuolen ilmaisu ei ole tai ei ole aina ollut sama kuin hänelle syntymässä määritelty sukupuoli. Lisäksi sukupuolivähemmistöön kuuluvina pidetään henkilöitä, joiden fyysiset sukupuolta määrittävät ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti vain naisen tai miehen (käytetään käsitettä intersukupuolisuus).”

- Huomionarvoista on, että käsitteet ja termit osin uusia ja vaihtuvia

SAK

STTK

AKAVA

17.4.2015

5

Määritelmiä (tasa-arvoL 3 §)

- *Sukupuoli-identiteetillä* tarkoitetaan tässä laissa henkilön kokemusta omasta sukupuolestaan.
- *Sukupuolen ilmaisulla* tarkoitetaan tässä laissa sukupuolen tuomista esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla.
- Mitä tässä laissa säädetään sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvasta syrjinnästä, sovelletaan vastaavasti syrjintään, joka perustuu siihen, että henkilön fyysiset sukupuolta määrittävät ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti naisen tai miehen.

SAK

STTK

AKAVA

17.4.2015

6

Sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy (tasa-arvoL 6 c §)

Viranomaisten, koulutuksen järjestäjien ja muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen sekä työnantajien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu velvoite tulee ottaa huomioon oppilaitoksen ja työnantajan 5 a ja 6 a §:n mukaisia tasa-arvosuunnitelmia valmisteltaessa ja tasa-arvoa edistävästä toimenpiteistä päätettäessä.

SAK

STTK

AKAVA

17.4.2015

7

Syrjinnän kieltö (tasa-arvoL 7 §)/1

Välitön ja välillinen syrjintä sukupuolen perusteella on kielletty.

Välittömällä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tässä laissa:

- 1) naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella;
- 2) eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä;
- 3) eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella.

SAK

STTK

AKAVA

17.4.2015

8

Syrjinnän kieltö (tasa-arvoL 7 §)/2

Välillisellä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tässä laissa:

- 1) eri asemaan asettamista sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella;
- 2) eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai perheenhuoltovelvollisuuden perusteella.

Edellä 3 momentissa tarkoitettu menettely ei kuitenkaan ole syrjintää, jos sillä pyritään hyväksyttävään tavoitteeseen ja valittuja keinoja on pidettävä aiheellisina ja tarpeellisina tähän tavoitteeseen nähden.

SAK

STTK

AKAVA

17.4.2015

9

Syrjinnän kieltö (tasa-arvoL 7 §)/3

Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Seksuaalista häirintää ja häirintää sukupuolen perusteella samoin kuin käskyä tai ohjetta harjoittaa sukupuoleen perustuvaa syrjintää on pidettävä tässä laissa tarkoitettuna syrjintänä.

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan tässä laissa sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

Sukupuoleen perustuvalla häirinnällä tarkoitetaan tässä laissa henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan tämän henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

SAK

STTK

AKAVA

17.4.2015

10

Syrjintä työelämässä (tasa-arvoL 8 §)

....

Edellä 1 momentin 2—5 kohdassa tarkoitettu menettely on tässä laissa kiellettyä syrjintää myös silloin, kun se perustuu sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun.

Edellä 1 momentin 2—5 kohdassa tarkoitettu menettely ei kuitenkaan ole syrjintää, jos kyse on 7 §:n 4 momentissa tarkoitettusta tilanteesta ja säännöksen mukaisesta hyväksyttävästä syystä.

SAK

STTK

AKAVA

17.4.2015

11

Asian saattaminen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan käsiteltäväksi (tasa-arvoL 20 §).

Tasa-arvovaltuutettu tai työmarkkinoiden keskusjärjestö voi saattaa 7, 8, 8 a—8 e ja 14 §:n säännösten vastaista menettelyä koskevan asian yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan käsiteltäväksi (tasa-arvoL) 21 §:ssä tarkoitettua menettelyä varten.

...

SAK

STTK

AKAVA

17.4.2015

12

Yhteystiedot:

Tapio Bergholm
Erikoistutkija
tapio.bergholm@sak.fi
050 547 2771

SAK

STTK

AKAVA